

פתח דבר

גל השריפות שהתחולל ברחבי הארץ בנובמבר 2016 היה החמור ביותר בתולדות המדינה מבחינת הנזק לרכוש ולסביבה, והוא פגע לראשונה פגיעה ממשית בשכונות עירוניות המאוכלסות בצפיפות ובהן מתגוררים עשרות אלפי תושבים. השריפות כילו שטחים בהיקף של יותר מ-41,000 דונם, ובמהלכן נפגעו כ-1,900 דירות - מהן כ-580 נפסלו למגורים - וניזוקו 123 כלי רכב. למרבה המזל לא היו הפעם קורבנות בנפש.

אנו זוכרים וכואבים את האסון הנורא בשנת 2010 שבו נספו בדליקה ענקית בכרמל 44 אישה ואיש, ונער ביניהם, כולם "מלח הארץ". בדברי המבוא לדוח על השריפה בכרמל נכתב: "מי ייתן ומחיר אבדן החיים ששילמו 44 צעירות וצעירים, בראשית דרכם בחיים, יתרום למניעת אסונות דומים בעתיד. הפקת לקחים מן המקרה ויישומם באופן מידי הם בגדר נחמה פורתא". ואולם מממצאי דוח זה עולה תמונה עגומה ולפיה הרשויות המקומיות שנבדקו וגופי החירום - רשות החירום הלאומית (רח"ל), פיקוד העורף, משטרת ישראל ורשות הכבאות - לא יישמו את מלוא הלקחים מאירועי החירום הקודמים ולא תיקנו את כל הליקויים שהועלו בדוחות ביקורת קודמים של משרדי בנוגע לשיתוף הפעולה שלהן עם גורמי החירום וההצלה במדינה - בכלל זה ליקויים שהובאו בדוח בנושא השריפה בכרמל בשנת 2010 (פורסם ב-2012), והדוח בנושא היערכות הרשויות המקומיות לשריפות ולפגעי מזג אוויר חריגים (פורסם ב-2015). במציאות הנוכחית יתקשו הגופים הנוגעים בדבר לתת מענה לסכנה המוחשית הצפויה לחיי אדם ולרכוש. הסחבת הנמשכת וגלגול האחריות בין כל הגורמים האמורים הם חמורים במיוחד נוכח העובדה כי שריפות רחבות היקף נוספות שיסכנו יישובים צפויות להתרחש במוקדם או במאוחר ו"הכתובת היא על הקיר".

ממצאי הביקורת שפורטו בדוח נרחב ומקיף זה מעלים ליקויים, מהם חמורים, על היערכות הרשויות המקומיות לשריפות ועל תפקודן במהלך גל השריפות. בביקורת זו נבדק לראשונה תהליך הפיצוי על הנזקים והעלויות למשק, ונמצאו ליקויים בתהליך הפיצוי של הרשויות המקומיות על הנזקים והעלויות שנגרמו מגל השריפות, שהוערכו ב-647 מיליון ש"ח לכל הפחות.

הדוח מצביע על ליקויים בארבעה נושאים עיקריים:

הסדרה: התקנות והכללים בנושא ההגנה על יישובים מפני שריפות יער, שנוסחו עוד בשנת 2014 טרם אושרו, בהיעדר הסכמות בין משרדי הממשלה הנוגעים בדבר. העיכוב הנמשך באישור התקנות והכללים יוצר מצב שאין הדעת סובלת, ובו רשות הכבאות אינה יכולה להורות לרשויות המקומיות כיצד להיערך למניעת שריפות בתחומן, לפקח על יישום הוראותיה ולאכוף אותן.

היערכות: נמצאו ליקויים מהותיים בהיערכות הרשויות המקומיות שנבדקו לשריפות רחבות היקף. בין היתר, הן לא הכינו תוכניות ליצירת מעטפת הגנה היקפית מפני שריפות. חלקן לא הכשירו אזורי חיץ ודרכי מילוט ולא תרגלו את מערכי החירום שלהן לתרחישי שריפות.

תפקוד: נמצאו ליקויים בתפקוד חלק מהרשויות המקומיות שנבדקו במהלך גל השריפות, ואלה נגעו בין היתר להתנהלות מרכזי ההפעלה שלהן, למחסור במידע על אוכלוסיות מיוחדות הזקוקות לסיוע ולפינויים של כמה ממוסדות החינוך.

פיצוי: קרן הפיצויים ברשות המיסים בישראל לא גיבשה מדיניות ונוהל בנושא הפיצויים על הנזקים ליער ולחורש. בשל אי-הסכמות בין עיריית חיפה והמועצה המקומית זיכרון יעקב לבין קרן הפיצויים עדיין לא הסתיים תהליך הבירור של תביעותיהן. קרן הפיצויים דחתה את תביעת המועצה האזורית מטה יהודה, כיוון שלא העבירה לה אסמכתאות שדרשה.

על משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, גופי החירום, רשות המיסים והרשויות המקומיות ללמוד את ממצאי הדוח ולפעול בנחישות, כל גוף בתחום אחריותו, לקידום ההיערכות לאירועי חירום אזרחיים ולטיפול מהיר ויעיל באירועים דומים ואף חמורים יותר בעתיד. עליהם לטפל בהקדם בליקויים שהועלו בדוח זה ובדוחות הקודמים כדי להיות ערוכים באופן מיטבי כבר לקראת קיץ 2019.

ההתמודדות עם אירועי חירום רחבי היקף המתרחשים בעורף האזרחי של מדינת ישראל, הן בעיתות לחימה והן בעיתות שגרה, מחייבת איגום משאבים לאומיים והיערכות מוקדמת מערכתית ובין-ארגונית של גופים רבים. הרשויות המקומיות ממלאות תפקיד חיוני בהיערכותו של העורף האזרחי לכלל אירועי החירום ובטיפול בהם כשהם מתרחשים.

על משרד הפנים להפיץ דוח זה גם לרשויות המקומיות שלא נבדקו בביקורת הנוכחית. זאת כדי שילמדו את ממצאיו, יפיקו את הלקחים הנדרשים ויפעלו ליישומם כדי להבטיח

היערכות הרשויות המקומיות לשריפות, תפקודן במהלך גל השריפות בנובמבר 2016, פיצוי הניזוקים והעלויות למשק

את היערכותן המיטבית לשריפות ואת תפקודן היעיל במהלכן. היערכות נכונה של כלל הגופים הנוגעים בדבר עשויה למנוע פגיעות בנפש וברכוש ולהקטין את הנזקים ואת עלות הפיצוי בגינם.

ובשולי דברי מבוא אלו אבקש להביע תודות והערכה כלפי כל מי שעסקו במאבק בשריפה תוך סיכון חיים: ללוחמי האש, שפעלו ללא לאות לכיבוי השריפה, לאנשי המשטרה, לפיקוד העורף, לגורמי השלטון המקומי, לאנשי מגן דוד אדום, לכוחות כיבוי וסיוע ממדינות זרות, לחברי ארגונים חברתיים ולמתנדבים רבים.

יוסף חיים שפירא, שופט (בדימ')

מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, כסלו התשע"ט
דצמבר 2018